

La falla de Dalí

Una vegada més, falles. Dalí, l'any 1954 en dissenyà una que va trasbalsar València. EL TEMPS recorda ara les claus d'aquella història.

"No entenem este col.loqui de la falla de Dalí que pareix feta per Coqui"

De les 326 falles que es plantaran enguany a la ciutat de València, només set o vuit podrien ser considerades avantguardistes o, almenys, innovadores. Les altres segueixen fidelment —amb les aportacions personals de cada artista— els cànons tradicionals, coneguts i acceptats tant pel públic en general com per la gran família fallera. L'experimentació estètica, per tant, no deixarà de ser una anècdota, perquè la polèmica entre classicistes i innovadors es va decidir, ja fa anys, a favor dels segons.

Sense fer un gran esforç d'imaginació massa gran, podríem situar el punt àlgid d'aquest debat —que mai ha arribat a plantejar-se formalment— l'any 1954, quan, amb habilitat, ofici i molt bona voluntat, l'escultor valencià Octavi Vicent va ser capaç de convertir en falla una de les desmesurades fantasies oníriques de Salvador Dalí.

"La iniciativa va ser de Salvador Chanzá, periodista i membre actiu de la Comissió del Foc", explica Gil Manuel Hernández, un jove historiadore que coneix fil per randa els entramats fallers, sobretot a partir dels anys 40. "Dalí —continua Hernández— ja havia intentat anteriorment, sense èxit, organitzar una *corrida daliniana* i, en fer-li l'encàrrec degué pensar que la falla era la seua oportunitat."

Així, el genial pintor, que

encara genera notícies —una pel·lícula de Ribas o la publicació de *Jo, el gran cornut*, entre altres— a un any llarg de la seua mort, va esbossar un dibuix indesxifrable, amb un gran bou, molt ben resolt per Vicent, el qual, pràcticament, s'havia de mantenir en l'aire, i va afegir alguns toreros alats i uns quants espectadors que, per a sorpresa del públic en general, accedien a la plaça travessant les parets.

A pesar de l'esforç professional de Vicent, partidari de la renovació estètica de la festa, com ha manifestat sovint, el refús popular va ser notori i, tant a la premsa com al carrer, la reacció de la gent oscil.lava entre la indignació i la rialla franca. I això que la major part dels espectadors no sabia que per aquelles "quatre ratlles", Dalí havia cobrat 50.000 pessetes, una quantitat que, tirant per baix, podríem equiparar a cinc milions actuals. Considerem, per exemple, que la mateixa falla daliniana, acabada i plantada al seu lloc, va costar només 150.000 pessetes i que, en l'esbós dalinià, el toro estava absolutament en l'aire, sense cap suport.

Maria Martínez, una dona de poble que havia anat a València en viatge de noces, recorda la reacció dels espectadors: "Açò no és una falla, deien la majoria de les persones que passaven per la plaça, açò és una bona m... I la veritat és que allò no pareixia una falla. Era una cosa curiosa i estranya, però jo crec que no era una falla."

També els mateixos fallers s'havien dividit en dalinians i antidalinians —la immensa

majoria— i la premsa valenciana de l'època es fa ressò dels comentaris amb una certa ironia, parlant, per exemple, de la "cara de Dalí". Però la Junta Central Fallera, en la memòria d'aquell any, s'esforçà a deixar les coses en el seu lloc i ens dóna una lliçó de diplomàcia digna dels més exquisits cònsuls britànics.

"La J.C.F. —recorda Gil Manuel Hernández— assegura que la falla de Dalí va posar de manifest un parell de coses importants: en primer lloc, la publicitat gratuïta que s'havia fet a la festa, com ho demostren una sèrie d'articles apareguts en diverses publicacions americanes i una gran quantitat de consultes formulades per periodistes estrangers, que la J.C.F. va haver de contestar. I, en segon lloc, que, en matèria de falles, els artistes valencians eren únics en el món i ningú no els podia ensenyar res, com va demostrar el refús popular a la falla de Dalí i l'èxit de les falles clàssiques, especialment la del mestre Regino Mas."

D'aquesta manera, la J.C.F. deixava relativament contents els antidalinians, però feia ben palès el seu suport a la iniciativa de la poderosa Comissió del Foc, formada per persones importants en la vida cultural, política i econòmica de la ciutat, les quals havien aconseguit el miracle de traspasar, per obra i gràcia del geni de Cadaqués, les aleshores restringides fronteres de l'estat espanyol. En una època en que les falles es consolidaven com la festa major de la ciu-

tat, la publicitat era imprescindible i el turisme desitjable: la falla de Dalí, amb polèmica inclosa, va atraure els turistes i va generar una variadíssima publicitat internacional.

“La falla de Dalí —recorda G. M. Hernández— va ser encarregada, efectivament, per una de les comissions més importants de la ciutat i caldria remuntar-nos a l'any 1942 per situar l'anècdota en el seu context. Aquell any es planta per primera volta la falla del *so Quelo* que, podríem dir, és la falla oficial, en la qual participen la classe més alta de la ciutat i els estaments oficials. Després, l'any 51, es crea el parador del Foc, que és el primer parador de la història i els organitzadors, membres també de les classes altes, planten una falla que porta el nom de “la Pau-Alfons el Magnànim.” L'any 52, en una sessió presidida per l'alcalde de la ciutat, les dues comissions es fusionen i es crea la falla més poderosa, econòmicament parlant, de València. La presència de l'alcalde i el fet que la fusió es produeix per iniciativa de l'ajuntament, deixen entreveure l'oficialitat del projecte”.

“És un moment molt important per a les falles, perquè, entre altres coses, està en joc la legitimitat de l'estètica fallera”, comenta Toni Arinyo, expert en història de les falles i director d'uns fascicles sobre el tema que es publiquen actualment en el diari *Levante* i que han assolit un gran èxit, tant entre els fallers com entre els valencians en general, pel rigor i l'amenitat de què fan gala.

“Si estudiem a fons la història de les falles —continua Arinyo— podem observar que, en un moment determinat, es consolida un estil específic de fer falles, que abans no existia. Els anys 20 són una etapa de creixement de la festa i les opcions, per

PROGRAMA 65
LI DOBLEM LA PENSIÓ

"la Caixa"
CAJA DE PENSIONES

Si domicilia la pensió de jubilació a "la Caixa", participarà cada mes en els sorteigs de pensions dobles i d'un premi extraordinari de 500.000 pessetes. I, a més, amb el Programa 65, la Caixa de Pensions li ofereix la tramitació gratuïta de la jubilació, i sorteja viatges a Viena.

Regino Mas mira amb sorna el ninot que representa el pintor Dalí, per a una de les seues falles, com a crítica de la falla dibuixada per Dalí.

tant, són molt diverses: els fallers eren artesans modernistes i incorporaven a les falles els elements més acceptats pel públic. Per això podem trobar detalls modernistes, *déco*, fins i tot, cubistes, en algunes falles de l'època. Però el període dels anys 50 o 60 ja no és una època de creixement, sinó de consolidació: les falles s'han convertit en la festa major de la ciutat i es produeix una identificació amb un estil molt concret i ben determinat: l'estil que exigeixen els fallers, els visitants valencians i, encara que no ho sembla, els visitants estrangers.”

En efecte, els diaris del mes de març de 1954 comparen contínuament el naturalisme de Regino Mas, el mestre indiscutible del clasicisme faller, amb el surrealisme de Dalí, com faran, més endavant, amb les propostes de l'innovador Rubert

o, més recentment, amb algunes iniciatives semblants. La falla de Mas representava la popular Cibeles madrilenya, amb una parella de lleons monumentals i molt graciosos, lluny ja de la tradició estrictament realista anterior a la guerra.

“Les falles —recorda Arinyo— són retòriques, és a dir, tenen una sèrie de fórmules que es basen en l'economia de la comunicació: utilitzen un codi comunicatiu que el públic ja coneix, amb el qual connecta fàcilment i que li permet interpretar sense massa esforç el missatge. L'estètica barroca de la falla, l'estil que s'ha consolidat, està al servei d'un contingut: fer sàtira o fer apologia; criticar un vici social o lloar una virtut. Dalí desconeixia el món de les falles i, en conseqüència, el seu projecte era pràcticament inviable. Només l'habilitat de Vicent va

fer possible la falla.”

La falla de Dalí, per tant, va aconseguir totes les previsions de la comissió del Foc, ja que va generar una polèmica de la qual va eixir beneficiat l'estil faller que necessitava consolidar-se i, a més, va generar una publicitat absolutament necessària i quasi gratuïta, que no va venir gens malament, ni a la ciutat ni a la festa, en un moment en què les úniques eixides a l'estranger dels valencians eren les que feien els emigrants per veremar o plantar arròs.

Dalí, per cert, havia dissenyat també, per a la mateixa comissió, les Flames d'Honor, que es concedien a personalitats del món faller, i en morir el pintor, aquestes insígnies anaven molt buscades, perquè algú va fer córrer la brama que el seu valor podia resultar incalculable.

Una història interessant, sens dubte, i de la qual els

valencians, tant si som fallers com si no, podem treure'n sucoses conclusions. Sense anar més lluny, hi ha qui va aprendre la lliçó molt ben apresada i es va proposar treure'n profit dels escàndols, com un conegut, i efímer, *enfant terrible* de la *pro-gressia* valenciana que es va fer famós entre tiris i troians gràcies a un desfici semblant al de la falla de Dalí. Un desfici, segurament oblidat ja per la immensa majoria dels valencians, que també va originar publicitat i beneficis.

Finalment, una nota curiosa: l'esbós de Dalí no es conserva als arxius de la Junta Fallera, com tots els altres esbossos i dibuixos que s'han fet des de la creació d'aquesta entitat. ¿Tenim entre les mans una història de misteri, després de tant de temps?

Josep Franco